

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Кафедра цивільного процесу

ПРАКТИКА ЄСПЛ З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

**МАТЕРІАЛИ
круглого столу**

*м. Одеса,
5 квітня 2016 року*

Одеса
«Юридична література»
2016

4. Гражданский процесс : учебник / отв. ред. В. В. Ярков. — 8-е изд., перераб. и доп. — М. : Инфотропик Медиа, 2012. — 768 с.

5. Фінансово-економічне обґрунтування від 15.05.2015 року Проекту про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55145.

6. Рішення Європейського суду з прав людини від 19 червня 2001 року у справі «Креуз проти Польщі» (Kreuz v. Poland) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/980_030/print1443087199947001.

7. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ №10 від 17.10.2014 року «Про застосування судами законодавства про судові витрати у цивільних справах» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0010740-14/print1439798278586840>.

Акімова Анастасія Олександрівна,

*асистент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗАСТОСУВАННЯ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ РОЗУМНОСТІ СТРОКІВ РОЗГЛЯДУ СПРАВИ У СУДІ

Впровадження міжнародних механізмів гарантій основних свобод та прав є одним з пріоритетних напрямків законотворчої діяльності України. Нормативною основою діяльності та функціонування судової системи України та Європейського суду з прав людини є Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (далі — Конвенція).

Стаття 6 Конвенції гарантує право на справедливий і публічний розгляд справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, при визначенні цивільних прав і обов'язків особи чи при розгляді будь-якого кримінального обвинувачення, що пред'являється особі [1].

Вимога щодо розумності строків має на меті прискорений захист судом порушених прав та свобод, оскільки зволікання або навмисне затягування процесу може мати негативні наслідки для охоронюваних прав учасників процесу. Нехтування оперативним судовим захистом може призвести до ситуацій, коли дії суду в майбутньому вже не матимуть позитивного впливу для учасників процесу та їх права.

Запровадження у правовій доктрині та законодавстві України поняття розумних строків розгляду справ у суді зумовлює необхідність

визначення цього поняття та його тлумачення Європейським Судом з прав людини (далі — Європейський Суд).

З метою приведення чинного законодавства у відповідність до європейських стандартів законодавець почав запроваджувати критерій «розумності» для встановлення строків розгляду справ у суді. У Цивільному процесуальному Кодексі України регламентовано, що розгляд справ повинен відбуватися протягом розумного строку, але не більше двох місяців з дня відкриття провадження, а справи про стягнення аліментів, про поновлення на роботі — одного місяця. Призначення справи до розгляду в апеляційному порядку має проводитися у розумний строк, але не пізніше п'ятнадцяти днів після закінчення дій з підготовки справи до розгляду.

За таких умов, дотримання процесуальних строків розгляду справи не слід ототожнювати із дотриманням граничних строків розгляду справи, в їх традиційному розумінні, оскільки з урахуванням сучасних тенденцій, беззаперечною є вимога про необхідність дотримання розумного для кожного окремого випадку строку. Це означає, що цивільна справа у нагальних випадках повинна бути розглянута в оптимальний строк, а не гранично допустимий. Отже, якщо процесуальними нормами і встановлені конкретні максимальні строки розгляду судової справи, їх дотримання не можна вважати єдиним критерієм для визначення розумності часу вирішення конкретної справи.

Для визначення того, чи була розумною тривалість розгляду справи у суді, перш за все, Європейський Суд встановлює початок цього строку та його закінчення.

У справах про цивільні права та обов'язки перебіг строку відрховується з моменту відкриття провадження у справі, а в окремих випадках — і з моменту виникнення права на подання позову до суду [2].

У справах про цивільні права та обов'язки моментом закінчення перебігу строку, найчастіше, Європейський Суд визнає повним виконанням судового рішення.

Для встановлення розумності строку розгляду конкретної справи у національних судових органах Європейський Суд визначив у своїй практиці кілька взаємопов'язаних критеріїв:

- поведінка заявника;
- складність справи;
- важливість для заявника предмету розгляду;
- поведінка державних та судових органів.

Особа, яка звертається до Європейського Суду з метою визнання розгляду справи необґрунтовано довгим, у разі необхідності, має довести,

що вона особисто не вчиняла дій, спрямованих на затягування процесу. Тобто, Європейський Суд кожного разу оцінює поведінку заявника та її вплив на тривалість розгляду справи.

При визначенні розумності строків справ Європейський Суд бере до уваги не тільки поведінку заявника, але й процесуальну діяльність органів влади. Найпоширенішими причинами порушення оптимальних строків розгляду судами справ відзначають: брак коштів для фінансування діяльності судів, зростання навантаження в судах, необхідність збільшення штатної чисельності суддів та співробітників апарату та ін.

Судова експертиза, зокрема несвоєчасне її проведення визнається ще одним фактором затягування розгляду спорів, не зважаючи на припинення перебігу процесуальних строків в разі зупиненням провадження у справі у зв'язку із призначенням експертизи.

В даному випадку Європейський Суд покладає обов'язок контролю за проведенням судових експертиз саме на суддів: «Експерти працюють в межах судового розгляду, який контролюється суддею. Він залишається відповідальним за підготовку справи до судового розгляду та швидкий хід процесу».

Зволікання при виконанні судових рішень з вини державних органів може розцінюватися як порушення розумних строків розгляду справ про цивільні права та обов'язки. Згідно з прецедентною практикою Європейського Суду, стадія виконання рішень суду тісно пов'язана із судовим розглядом. Саме їх поєднання є проявом забезпечення належного судового захисту.

З рештою, з метою надання дефініції «розумності строків» розгляду справ Європейський Суд нерідко звертається до визначення впливу часу розгляду справи на права особи. У разі якщо результати розгляду окремих категорій цивільних справ суттєво впливатимуть на визначення становища осіб, Європейський Суд прямо застерігає від повільного розгляду в даних випадках.

Відповідальність за додержання національними судами розумних строків розгляду справ покладається на Державу. Вирішальну роль у цьому процесі відіграє проведення ефективної політики щодо формування суддівського корпусу та вжиття заходів щодо його оптимізації. Позитивний вплив на дотримання процесуальних строків та діяльність судової системи в цілому безперечно матиме встановлення належного фінансування. Передбачення в бюджетному фінансуванні витрат на виконання присуджених Україні компенсацій на користь заявників, у разі встановлення бездіяльності суддів, що в результаті призвело до пору-

шення розумних строків розгляду справи, слугуватиме гарантією реального виконання рішень Європейського Суду.

Суддям необхідно враховувати запровадження розумних строків розгляду справи і розглядати справи у розумний для кожного індивідуального випадку строк, при цьому орієнтиром не завжди має бути встановлений граничний строк, визначений процесуальними нормами.

Л і т е р а т у р а

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод // Офіційний вісник України. — 1998. — № 13. — Ст. 270.
2. Банчук О. Розумний строк розгляду справи у суді: європейські стандарти та українські реалії // Адвокат. — 2005. — № 11 (62). — С. 7–10.

Ліопол Інна Михайлівна,

*асистент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛОЖЕНЬ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД І РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ МІСЦЕВИМИ ТА АПЕЛЯЦІЙНИМИ СУДАМИ УКРАЇНИ

4 листопада 1950 року Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод проголосила гарантію кожному, хто перебуває під юрисдикцією Високих Договірних Сторін, прав і свобод, визначених у Конвенції. Метою Ради Європи являється досягнення між її членами тіснішого єднання, а одним із засобів досягнення цієї мети є розвиток і забезпечення прав людини та основоположних свобод. Саме тому, на постійній основі, функціонує Європейський суд з прав людини, що і забезпечує дотримання положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та протоколів до неї [1, ст. 19].

Верховна Рада України 17 липня 1997 року ратифікувала Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року. Внаслідок набрання чинності для України 11.09.1997 р. зазначеної Конвенції, кожна неурядова організація або група осіб, що знаходяться під юрисдикцією України, а головне, кожна фізична особа, отримали право звертатися зі скаргою про порушення Україною прав і свобод до Євро-